

**Ocena osiągnięcia naukowego oraz dorobku dr. Łukasza Scheffsa
sporządzona w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk
społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji publicznej**

Przedmiotem przedstawionej recenzji jest dokumentacja przekazana przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych, za pośrednictwem jednostki wskazanej do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego, wraz z decyzją z 5 listopada 2019 roku. Podstawą oceny dorobku naukowego (ze szczególnym uwzględnieniem wskazanego we wniosku osiągnięcia naukowego pt. *Rola wiedzy naukowej w działaniu, czyli o socjotechnice w aktywności politycznej*) jest art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. nr 65 poz. 595 ze zm.) oraz Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Sylwetka Habilitanta

Dr Łukasz Scheffs, aktualnie adiunkt w Zakładzie Marketingu Politycznego i Socjotechniki na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, jest absolwentem studiów na kierunku politologia (2006 I stopnia, 2008 II stopnia) prowadzonych w obrębie ww. wydziału. Stopień doktora uzyskał na podstawie pracy pt. *Kolektywizm i indywidualizm. Zachowania wyborcze w Polsce w latach 2001-2011*, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Piotra Pawełczyka obronionej również w wymienionej jednostce w 2013 roku. Praca ta, recenzowana przez dr. hab. Andrzeja Stelmacha i dr. hab. Mariusza Kolczyńskiego, została następnie opublikowana w Wydawnictwie Naukowym WNPiD UAM. Daty uzyskiwania poszczególnych stopni kariery naukowej stanowią potwierdzenie determinacji i starań Habilitanta, podobnie jak pozyskiwane na naukowej drodze stypendia, nagrody i granty, głównie jednak, co należy zaznaczyć, udzielane przez władze macierzystej uczelni. Przedstawione dane o zatrudnieniu stanowią również potwierdzenie aspiracji do czynnego udziału w pracach naukowo-badawczych, współpracy z różnymi środowiskami i, mimo licznych innych aktywności podejmowanych na zewnątrz uczelni, konsekwentnie

podejmowanych starań o zatrudnienie na wskazanym wyżej wydziale. Warto w tym miejscu wspomnieć, że Habilitant posiada doświadczenia nie tylko naukowe z właściwej dyscypliny, również **praktyczne** związane z pracami wykonywanymi w urzędzie wojewódzkim lub doradztwa na rzecz osób pełniących funkcje jednoosobowych organów samorządu terytorialnego. W latach 2016 - 2019 (do lutego) był zastępcą Burmistrza Gminy i Miasta Witkowo, na ten czas jego etat uczelniany zredukowany był do połowy.

Charakterystyka i ocena osiągnięcia naukowego

Na osiągnięcie naukowe zatytułowane *Rola wiedzy naukowej w działaniu, czyli o socjotechnice w aktywności politycznej* składają się dwie monografie (współautorstwo jednej z nich, druga samodzielna) oraz cykl artykułów publikowanych w czasopismach naukowych (polskich i zagranicznych) i pracach zbiorowych. Pierwsza z monografii pt. *Teoria i praktyka przywództwa politycznego na przykładzie wójta, burmistrza i prezydenta miasta* została wydana w 2016 roku (Autor zaznacza 50% udziału w przygotowaniu publikacji, opracowanie trzech z sześciu rozdziałów, tzn. poświęconych marketingowi politycznemu, procesom personalizacji oraz egzemplifikacji tych procesów w doświadczeniach samorządu terytorialnego). Tytuł drugiej książki wyraźniej wpisuje się w przedmiot badań przedstawianych jako osiągnięcie naukowe. Jest to niewielka (165 stron, format A5) rozprawa pt. *Doradztwo polityczne. Wykorzystanie wiedzy profesjonalnej w działaniu*, wydana w 2019 roku, podobnie jak poprzednia wydana nakładem Wydawnictwa Naukowego Wydziału Nauk Politycznych UAM.

Wśród trzynastu artykułów, wymienionych jako składowe osiągnięcia, są trzy w języku angielskim poświęcone zagadnieniom personalizacji polityki, celebrytyzacji i językowi komentarzy oraz reklamie społecznej). Artykuł pt. *The Personalisation of Politics at the Local Level in Poland and Selected Central and Eastern European States: A Contribution to the Research* opublikowano w czasopiśmie wydawanym przez Central European Political Science Association, rejestrowanym aktualnie w bazach takich jak SCOPUS i ERIH plus. Kolejne dwa artykuły zostały zaprezentowane w czasopismach wydziałowych tzn. *Collectivistic aspects of advocacy advertising*, „*Public Policy and Economic Development* ukazał się w kwartalniku stanowiącym naukową polska-ukraińską kooperację (Wydawcą *Public Policy and Economic Development* są Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM oraz Petro Mohyla Black Sea State University), zaś tekst pt. *Celebritization of Polish politics, and the language of comments and Internet entries. Analysis of selected examples*, opublikowano w „Przeglądzie Politologicznym”. Warto w tym

miejscu dodać, że tylko jedno opracowanie (z trzech wymienionych powyżej) nie ma współautorstwa. W przypadku teksów, gdzie współautorstwo występuje, podany został zakres tematyczny i szacunkowa objętość treści przygotowanych przez Habilitanta (od 50-75%).

W skład poddawanych szczegółowej ocenie publikacji wchodzi ponadto dziesięć artykułów ogłaszanych w języku polskim, z czego pięć w czasopismach krajowych, kolejne pięć w pracach zbiorowych (jedna z wymienionych monografii zawiera dwa artykuły Habilitanta). W tym przypadku również mamy dwukrotnie do czynienia z współautorstwem dr hab. Pawła Antkowiaka, aktualnie profesora UAM. Inny, zaliczony do osiągnięcia naukowego, artykuł z tomu *Kultura polityczna. W poszukiwaniu nowego paradygmatu*, red. A. Stelmach, M. Lorenc, M. Łukaszewski, zarazem książki pamiątkowej dedykowanej profesorowi Tadeuszowi Wallasowi, nieprzesadnie dodajmy obszerny, stanowi wynik pracy aż czterech autorów.

Pozostawszy jeszcze na moment przy wyliczeniach, nie można nie odnotować, że, pomijając zaprezentowaną w dorobku i nie zgłaszaną do osiągnięcia naukowego książkę stanowiącą pokłosie doktoratu, w niedługim (trwającym sześć lat) okresie przygotowano i ogłoszono około dwudziestu publikacji, nieliczne z nich nie zostały uwzględnione w osiągnięciu, którego istotnym przedmiotem są kwestie doradztwa, pracy eksperckiej i socjotechniki odniesionych do szeroko rozumianej działalności politycznej. Pozostałe, publikowane bezpośrednio po doktoracie świadczą o ówczesnych poszukiwaniach nowych zainteresowań (ruchy polityczne, partie protestu), ostatecznie jednak koncentracji na takiej specjalności, jaka stanowi *differentia specifica* zakładu, z którym Habilitant współpracował i gdzie dziś jest zatrudniony. Czasopisma, w których autor publikował wyniki swoich ustaleń w większości adnotowane są w bazie ERIH plus od 2015 lub 2016 roku ("Środkowoeuropejskie Studia Polityczne", "Przegląd Politologiczny", "Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne") i innych bazach, ważnych dla polskiego czasopiśmiennictwa naukowego. Krytycznie można się jednak odnieść do poszukiwań innych niż własne środowisk, dających szansę publikacji i popularyzacji osiągnięć badawczych. Wszak okazją do tego są chociażby organizowane w różnych ośrodkach konferencje naukowe a redaktorzy czasopism punktowanych zainteresowani są problematyką wyborczą, samorządową czy *stricte* z zakresu marketingu politycznego. Wydawcą wymienionych czasopism, z wyjątkiem "Athenaeum" jest Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM, redaktorami prac zbiorowych, w których publikowano rozdziały, także z jednym wyjątkiem, reprezentanci ww. wydziału. Powyższa uwaga jest też uznaniem dla środowiska poznańskiej politologii

promującego pracę naukową absolwentów własnych kierunków i zespołową organizację przedsięwzięć edytorskich.

Zanim odniosę się do proponowanego w autoreferacie sposobu rozumienia zjawisk analizowanych w cyklu publikacji, nawiązania do polskich tradycji badawczych, przedstawionych hipotez i ich weryfikacji (lub w ogóle możliwości ich testowania), krótko odniosę się do artykułowanej problematyki badawczej, bazy źródłowej oraz treści prezentowanego zbioru autorskich wypowiedzi. Przedmiotem pierwszej z monografii pt. *Teoria i praktyka przywództwa politycznego na przykładzie bezpośrednich wyborów wójta, burmistrza i prezydenta miasta* jest zmiana jaka dokonała się w jednostkach samorządu terytorialnego, dotycząca sposobu wyboru jednoosobowych organów, rzutująca, zdaniem autorów, na pogłębienie procesów personalizacji. Ta zaś rozumiana bardzo szeroko, w korelacji z innymi procesami opisywanymi w literaturze z zakresu nauk społecznych, jest skądinąd wiodącym tematem w kilku prezentowanych artykułach. Z książką koresponduje propozycja badań zawarta przez Łukasza Scheffsa i Pawła Antkowiaka w publikacji ogłoszonej w "Politics in Central Europe" rok wcześniej. Habilitant zaznaczył, że jest autorem części wstępnej, konceptualizacji pojęcia personalizacja, zapewne także trafnie wymienionych przyczyn wzrostu zainteresowania indywidualnym przywództwem, wizerunkiem politycznym. Okoliczności sprzyjając personalizacji łączy, nie tylko zresztą w tym tekście, z procesami zachodzącymi w społeczeństwie i gospodarce takimi jak indywidualizacja, komercjalizacja i upowszechnienie ról konsumenckich, dalej z wzrostem wykształcenia obywateli, zmianą systemów wyborczych i profesjonalizacją wyborczych kampanii (w tym wzrostem znaczenia reklam), zmianami zachodzącymi w systemach komunikacji (rola środków masowej komunikacji) oraz w organizacji politycznej społeczeństwa (ewoluujące modele partii politycznych, dezideologizacja i upodabnianie ich programów oraz strategii). W identyfikacji procesów dokonujących się niejako kosztem rozpadu więzi zbiorowych, procesów związanych z kształtowaniem socjometrycznej wizji polityki (koncentracji uwagi na gwiazdach - liderach) oraz heroizacji polityki (zwracaniem uwagi na cechy i doświadczenia jednostek wpisujących się w role przywódcze) niewątpliwie pomocne były wcześniejsze doświadczenia analizy postaw i orientacji indywidualistycznych i kolektywistycznych. Sformułowano tu także tezę, że konsekwencją wyborów bezpośrednich jest zainteresowanie wizerunkami liderów na poziomie lokalnym a postrzeganie lub wręcz preferowanie przez elektorat konkretnych cech osobowościowych to zagadnienie wymagające przeprowadzenia badań empirycznych. Zaprojektowano przeprowadzenie badań terenowych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety w państwach tj. Polska, Słowacja,

Węgry, Słowenia, Bułgaria i Rumunia oraz konfrontację wyników uzyskanych dzięki tej metodzie, z analizami materiałów wyborczych publikowanych w mediach. Można zatem założyć, że prezentowany na łamach czasopisma projekt badań będzie finalizował się ogłoszeniem wyników we wspomnianej monografii. Tak jednak nie jest i można tylko przypuszczać, że tworząc koncepcję badań tego typu przeceniono własne możliwości lub możliwości finansowania przez instytucję wskazaną w zakończeniu publikacji. W przedłożonych do wglądu dokumentach nie znajdziemy odpowiedzi na pytanie czy w ogóle podjęte zostały starania o grant pozwalający zrealizować wspomniane badania. Wśród trzech opracowanych przez autora rozdziałów książki o teorii i praktyce przywództwa politycznego jest także taki, którego przedmiotem są - jak to określono - "empiryczne uzasadnienia dla procesu personalizacji polityki", który nie zawiera bynajmniej raportu z prowadzonych przez siebie badań (nawet ograniczonych wyłącznie do polskich lokalnych liderów), natomiast analizę raportów CBOS oraz innych źródeł pośrednich. Wśród tych ostatnich są analizy zawartości mediów lokalnych prowadzone przez zespół badaczy z macierzystego wydziału, w tym współautora książki.

Druga publikacja książkowa jest monografią poświęconą pracom doradczym i eksperckim w działalności politycznej. Jest też egzemplifikacją umiejętności Habilitanta do drobiazgowego, dokumentowanego literaturą przedmiotu, delimitowania znaczenia pojęcia i wieloaspektowego charakteryzowania zjawisk stanowiących przedmiot badań, wraz z różnymi przypisywanymi im ocenami. Każdy z czterech rozdziałów koncentruje uwagę wokół rodzajów możliwych i potrzebnych polityce profesji. Punktem wyjścia jest przedstawienie ponadstandardowego znaczenia marketingu politycznego we współcześnie obserwowanej rywalizacji różnego typu podmiotów i konsekwencji urynkowienia wszelkich działań (przede wszystkim skupionych wokół wyborów i zorientowanych na ich wygranie). Kolejne części dotyczą różnych aspektów politycznego doradztwa. W pierwszym rzędzie rozumianego osobowo (ról doradców, typów, socjotechnicznego wsparcia), dalej realizowanego przez zespoły typu *think-tanki* oraz ukierunkowanego na reprezentację interesów zleceniodawcy (grup interesu) lobbingu. Praca ma charakter teoretyczny, jest prezentacją wielu ujęć obecnych w literaturze polskiej i zagranicznej, z pewnością aktualizuje podejmowaną wcześniej podobną problematykę, daje obraz tego jak wygląda "wykorzystanie wiedzy profesjonalnej w działaniu". Zaznaczone cytatem sformułowanie jest podtytułem pracy, można jednak zaznaczyć, że sformułowano to nieco na wyrost, albo inaczej - autor skupia się na tym jak politolog (przedstawiciel nauk społecznych) może realizować funkcje eksperckie, pomija jednak lub marginalizuje znaczenie tych przedstawicieli politycznego

zaplecza (nierzadko nawet lobbistów, legitymujących się z wiedzą ekspercką), którzy znają się przykładowo na górnictwie, kolejnictwie, rolnictwie, zmianach klimatu, leczeniu ludzi i organizacji służby zdrowia, o finansach nie wspominając. Autor świadomy tego, że podejście eksponujące marketingowe i rynkowe rozumienie polityki jest w żaden sposób nieuzasadnioną redukcją, popada czasem w tę samą, chwilę wcześniej wykazywaną, pułapkę. Dla analiz właściwych naukom społecznym istotne jest zwrócenie uwagi na to czego nie ma, braki, przemilczenia, niedecyzje. W omawianej książce także są one do zidentyfikowania choć autor niewątpliwie był świadomy ograniczeń związanych z dostępnością materiału źródłowego. Zdecydowanie wzbogaciłoby analizę szersze przedmiotowe potraktowanie działalności politycznej, wykraczające poza kampanie wyborcze i programowe, za to wkraczające w realizację polityk publicznych. Na próżno szukać w pracy konkretnych danych (trudnych rzecz jasna do ustalenia, niemniej interesujących i ważnych dla zrozumienia procesów badanych przez Habilitanta) np. dotyczących podmiotów zatrudniających i rodzaju zatrudnienia ekspertów lub doradców, finansowania tego typu usług, nakładów czynionych przez różne partie w Polsce i nie tylko. Odniesienie przywołanych klasyfikacji i typologii (dodajmy licznych) do dowolnej konfiguracji partii politycznych, reprezentacji parlamentarnej z rządową większością i opozycyjną mniejszością, konkretnych przywódców szczebla centralnego lub bodajże tylko lokalnego i ustalenie w jakim stopniu, w jakich okolicznościach korzystają z prac eksperckich, jak ta praca jest finansowana, nadałoby pracy empiryczny charakter a przede wszystkim uczyniło źródłem wiedzy o polityce (pominąwszy tak prozaiczne kwestie jak zapewnienie cytowalności). Nie wiemy czy w ogóle była podjęta inicjatywa pozyskania danych, które dawałyby obraz uczestnictwa ekspertów w polityce czy też - autor założył - że nie jest to możliwe i postanowił poprzestać na przedstawieniu literatury. Pośpiech - chciało by się dodać właśnie w tym miejscu - jest raczej złym doradcą. Trudno jednak nie zauważyć, że rzutował na taki a nie inny kształt publikacji. Drobną uwagę formalną dotyczyć może kategorii zastosowanych w bibliografii omawianej rozprawy. Nie można artykułów z czasopism określić jako artykułów z wydawnictw zwartych z przyczyn oczywistych. Skądinąd nie jest to jedyny lapsus, na który korekta wydawnictwa nie zwróciła uwagi.

Tematyka trzynastu wskazanych w osiągnięciu naukowym artykułów wiąże się, najogólniej rzecz ujmując, z przywództwem politycznym, szczególnie na poziomie lokalnym, oceną procesu politycznego postrzeganego przez pryzmat personalizacji, socjotechnicznymi mechanizmami wykorzystywanymi w kampaniach wyborczych, skutkami działań podejmowanych w marketingu politycznym. Uszczegółowiając i patrząc diachronicznie, choć

sześć lat aktywności naukowej to niedużo, można dostrzec jak ewoluowały zainteresowania Habilitanta, jak rozszerzał zakres poszukiwań publikacji i danych dających się wykorzystać w projektowanych badaniach. Kompetencje ukształtowane w czasie doktoratu pozwoliły przykładowo rozpatrywać funkcje reklamy społecznej w odniesieniu do zbiorowości, jej specyfiki, możliwości kolektywnego działania, kapitału społecznego. Sama reklama społeczna, kampanie społeczne czy marketing społeczny stanowiły kilkakrotnie przedmiot dociekań. Podobnie jak personalizacja - w tym przypadku jedna z publikacji stanowiła przegląd badań, w innej szukano jej przyczyn łącząc z ich poszukiwania z ustaleniami badaczy komunikowania społecznego, psychologii społecznej, koncentrujących uwagę na socjotechnice lub przywództwie, w kolejnych problem odnoszono do lokalnej sceny politycznej. Artykuły, jakkolwiek by na to nie patrzeć, mają przeglądowy charakter. Cykl artykułów o personalizacji zyskałby na znaczeniu naukowym, gdyby pójść chociażby drogą Iana McAlistera (tekst tłumaczony pt. "Personalizacja polityki" ze zbioru Zachowania polityczne) i ustalić proporcję wzmianek o kandydatach i o partiach, albo jeszcze bardziej szaleńczo o kandydatach i problemach społecznych. Oryginalną propozycją było natomiast potraktowanie kampanii profrekwencyjnych jako kampanii społecznych. Spojrzenie chronologiczne na stanowiące cykl artykuły (w skojarzeniu z elementami biografii autora) pozwala dostrzec jeszcze dwie rzeczy, zwrot zainteresowań i ich ukierunkowanie na kwestie doradztwa, prac eksperckich realizowanych dla podmiotów politycznych oraz - to już w dwóch ostatnich publikacjach - uwrażliwienie na problemy etyczne. Nie bez racji poruszono kwestie marketingu politycznego spływającego sam odbiór polityki (tylko przez ten pryzmat, zapomniawszy o podziałach społecznych, zbiorowych interesach, utajnionych w gruncie rzeczy ideologiach) oraz rzutującego na podstawy konstytuujące kulturę polityczną.

Niewątpliwie w całym dorobku naukowym Habilitanta dostrzegalny jest wpływ promotora jego doktoratu oraz zespołu badaczy z WNPiD UAM, cytuje ich prace, powołuje się na poczynione ustalenia. Równie zauważalne jest pogłębianie znajomości tradycji polskich wraz z każdą kolejną publikacją. Nie znaczy to, że autor nie sięga po najnowsze źródła, nie eksploruje materiałów z właściwych dyscyplinie czasopism i wydawnictw, także obcojęzycznych. W badaniach, których przedmiotem jest socjotechnika jednym w większych problemów jest rozgraniczenie, w jakich kontekstach mówi się o technologicznie warunkowanych możliwościach nauk społecznych w planowaniu i kreowaniu zmian społecznych, celowościowym działaniu skutkującym zmianami w systemie pożądanymi z punktu widzenia podmiotu sterującego, samej nauce, której przedmiotem są ukierunkowane teleologicznie działania (tradycje zespołu Adama Podgóreckiego), w jakich z kolei

socjotechnika rozumiana jest jako dwukierunkowe komunikowanie (P. Pawełczyk i in.) i wreszcie, kiedy używa się tego pojęcia w odniesieniu do repertuaru możliwych do wykorzystania form, metod i środków działania społecznego, z zastrzeżeniem, że nie jest to tylko manipulacja (M. Karwat). Habilitant we właściwy sposób unika pułapek i w skomplikowanym terenie porusza się raczej swobodnie, często przytaczając publikacje z lat 70. i 80. i zawarte w nich ustalenia polskich socjologów (można z przymusem oka zaznaczyć, że do niektórych proponowanych w tej literaturze modeli jest szczególnie przywiązany, cytuje je w kilku artykułach; wrocławska badaczka komunikacji powinna być dumna, że jej politologiczne juvenilia są tak popularne). Tu drobniaczek, jednym z autorów, którego prace są przytaczane w artykule "Socjotechnika władzy" jest Stanisław Andreski, nie Anderski (mimo polskich tęsknot za białym koniem; i nie jest to literówka, kilkakrotnie użyto tego zapisu w tekście i w bibliografii). Jak pozostaniemy na moment przy socjologach to trudno nie przypomnieć, że nie da się planować polityki (a nawet tylko kampanii wyborczych) bez odniesienia do struktury społecznej, procesów demograficznych, czynników rzutujących na poziom konfliktu społecznego i wielu jeszcze innych zagadnień.

Habilitant wskazując jako osiągnięcie naukowe wybrane publikacje zwarte oraz cykl artykułów starał się w autoreferacie przedstawić i uzasadnić swój zamysł badawczy, zreferować cały projekt oraz zaprezentować osiągnięcia. Jak sam pisze, celem badań zatytułowanych "Rola wiedzy naukowej w działaniu, czyli o socjotechnice aktywności politycznej" było "wskazanie" (udowodnienie?), że oddziaływanie socjotechniczne jest komponentem rzeczywistości społecznej, że rzutuje na recepcję założeń systemu liberalno-demokratycznego. Inaczej to formułując, chodziło o wykazanie, że wiedza naukowa może być wykorzystana dla wywołania zmian społecznych. Przytaczając w tym miejscu artykułowane przez autora cele, pragnę zaznaczyć, że nie uchronił się przed czymś, co wymieniony wyżej socjolog nazywał "dymną zasłoną żargonu". Dalszy kłopot polega na tym, że nie przedstawiono - mimo naprawdę dużych zdolności w zakresie definiowania pojęć - co autor rozumie przez "wiedzę naukową", jakie są jego zdaniem desygnaty "socjotechniki aktywności politycznej", ani o jakich zmianach myśli, używając terminu "zmiana społeczna". Hipotezę pierwszą o socjotechnice stanowiącej efekt świadomej działalności i dzięki temu uchodzącej za naukę należy potraktować jako założenie (przyjęcie takiego a nie innego rozumienia socjotechniki). Kolejna hipoteza, o tym, że szczególny obszar zastosowania działań socjotechnicznych tworzy polityka, jest wielce ryzykowna. Po pierwsze brak zaproponowanego rozumienia centralnego wszak dla dyscypliny pojęcia, po drugie takie sformułowanie wyklucza możliwość operacjonalizacji - jak udowodnić ową szczególność,

jakie inne niż polityka obszary są poddane działaniom socjotechnicznym? Podobnie rzecz się ma z kolejnymi hipotezami. Banalne jest twierdzenie, że proces planowania i wdrażania zmian społecznych jest obserwowalny w ramach rywalizacji wyborczej. Inna sprawa, że kontekstowo i aliteralnie zdefiniowaną zmianą społeczną jest tu chyba wygrana wyborów (a to chyba ciut mało). Faktycznie, pominąwszy piątą, poprawnie sformułowaną jest wyłącznie hipoteza czwarta dotycząca relacji przyczynowych: postępująca personalizacja polityki jest konsekwencją właściwych dla marketingu politycznego działań podejmowanych ze względu na ich racjonalność (właściwy dobór środków do celu, minimalizację kosztów, maksymalizację zysków, itp.). Trudno podsuwać teraz autorowi właściwy dla tego typu badań paradygmat, dość jednak zaznaczyć, że próby wykazania czy połączenia prezentowanego dorobku *post factum* z jakąś tradycją, paradygmatem czy teorią są wielce zawodne. Nie można kwestionować oczywiście perspektywy systemowej w analizie zmian zachodzących w społeczeństwie, także w podsystemie jaki stanowi polityka. Deklarowana (s. 10 autoreferatu) podejście instytucjonalne nie powinno być utożsamiane z wyróżnieniem części składowych i określenia ich funkcji, co zaznaczono. Wszak ten rodzaj perspektywy wiąże się z istotnymi pytaniami np. jakie zdolności mają aktorzy jednostkowi do wywierania wpływu na kształt i funkcjonowanie instytucji politycznych, jak instytucje kształtują normy i zachowania oraz jakie zachowania mogą zmieniać ład normatywny, wreszcie czy innowacje instytucjonalne (deliberacja, dewolucja) wpływają na ład instytucjonalny. Oddamy jednak sprawiedliwość, gdy zauważymy, że choć Habilitant nie buduje problematyki w taki sposób, wokół podobnych zagadnień krąży jego rozważania. Wspomniana recepcja "założeń systemu społeczno-politycznego, w dzisiejszych warunkach - liberalno-demokratycznego" (s. 9 autoreferatu) jest w jego ujęciu zbiorem warunkowo formułowanych twierdzeń o wolności jednostki na rynku politycznym, takiej jednak, że wobec dominacji marketingu politycznego można utowarowić wiedzę, kupić usługi, skomercjalizować pole wyborów dokonywanych przez obywateli. Smutne to, choć autor ocen nie szermuje, starając się zachować zobiektywizowany obraz analizowanych procesów. I jeszcze raz, podobnie jak Habilitant, skłania do tego by przeczytać prace (pisane w innych, pod wymienionym wyżej względem, realiach, niekiedy odnoszące się do tego samego, najogólniej rzecz biorąc do podmiotowości politycznej) Adama Podgóreckiego, Jarosława Rudniańskiego, Marka Mlickiego. A można cofnąć się dalej, przywołując chociażby prace Tadeusza Kotarbińskiego, Stanisława Ossowskiego, Andrzeja Malewskiego.

Jako chybione traktuję próby schematycznego przypisania artykułów do obszarów badawczych wyznaczonych prezentowanymi hipotezami. Zauważalne są natomiast ambicje

normatywnego porządkowania obszaru badań. Habilitant opisując rolę domniemyanych ekspertów-doradców zwraca uwagę nie tylko na szereg czynników ograniczających możliwości użycia posiadanej wiedzy, formułuje także ich powinności. Centralnym jednak zagadnieniem pozostaje ów profesjonalizm, wiedza fachowa i - być może tylko mnie nurtujące pytanie - czego właściwie trzeba się nauczyć, żeby być idealnym doradcą? Rozproszone w całym cyklu uwagi na temat wykorzystania wiedzy w działalności politycznej pozostawiają lekki niedosyt, o czym była już mowa. Czy bowiem wiedza z zakresu socjotechniki może być uznana za wystarczającą, czy jednak nie warto byłoby uszczegółowić i uzupełnić katalogu o bodajże psychologię społeczną, mikro- i makrosocjologię, demografię, ekonomię, nauki o zdrowiu i wiele innych. Refleksja o tym pojawia się w autoreferacie (s. 12, inna sprawa, że co to są wymienione w tym miejscu nauki publiczne?), te wątki warto było jednak solidnie rozbudować. W tym miejscu odniosę się do tego, jak wielką szkodą dla samej nauki jest próba "upchnięcia" własnych przemyśleń w cudze schematy oraz tego, że autoreferat jest najmniej udaną próbą twórczości Habilitanta.

Z pewnością nie można odmówić Habilitantowi erudycji w zakresie specjalizacji, jaką wybrał i jaka stała się przesłaniem do przedstawienia osiągnięcia naukowego. Ewidentnie preferuje rozważania teoretyczne, stara się być mistrzem systematyzacji, dokonując przeglądu definicji, klasyfikacji i typologii, autorskich interpretacji oraz formułowanych na gruncie reprezentowanej dyscypliny wyjaśnień zjawisk kojarzonych z działaniem socjotechnicznym, doradztwem i pracą ekspercką, wpływaniem na zachowania polityczne, percepcją podmiotów polityki itp. Prezentuje wiedzę o - można to tak nazwać - protoplastach polskich zainteresowań socjotechniką, w mniejszym stopniu sięga do literatury i przykładów zagranicznych, wykorzystuje raporty z badań empirycznych, nie ma jednak doświadczenia w realizacji nieinstrumentalnie rozumianych badań ilościowych lub systematycznie prowadzonych badań źródeł zastanych (analizach treści, analizach dyskursu).

Przedstawione jako osiągnięcie publikacje, jak wcześniej wspomniano, pisane były w ciągu pięciu, góra sześciu lat. Mimo iż z nadzieją patrzymy na wszelkie wskaźniki, trudno się spodziewać, że będą one lawinowo przyrastać. Od momentu złożenia autoreferatu do teraz - tzn. pisania **recenzji** - cytowalność publikacji Łukasza Scheffsa wykazywana w Google Scholar już lekko wzrosła. Indeks Hirscha pozostał bez zmian.

Charakterystyka i ocena pozostałego dorobku naukowego

Poza wykazanymi jako osiągnięcia naukowe publikacjami wskazano nieliczne, ale uzupełniające dorobek artykuły, w tym także czekające na druk, ponadto udział w

konferencjach oraz projektach badawczych. Prezentowany dorobek, w tym artykuły poza zaproponowaną listą potwierdzają szerokie zainteresowania badawcze autora, usytuowane, chciałoby się powiedzieć, na różnych poziomach politycznej rzeczywistości - w teorii i praktyce. Znajdujemy zatem refleksje dotyczące wyzwań współczesnego świata, ruchów politycznych dających się obserwować na przełomie wieków, polskich problemów i podmiotów, samorządów wraz z ich doświadczeniami i działaniami a także dotyczące aktywności pojmowanych jednostkowo - przywódców, specjalistów od efektywnej komunikacji doradców

Wykaz konferencji, w których Habilitant uczestniczył w latach 2014-2019 jest imponujący (21 konferencji), aczkolwiek w prawie wszystkich wykazanych przedsięwzięciach podmiotem inicjującym i organizującym była jednostka naukowa z Polski. Jedynym wyjątkiem, wartym zaznaczenia bo potwierdzającym potencjał Habilitanta jest udział w konferencji organizowanej przez CEPESA w Lublanie, gdzie zaprezentował się jako współautor referatu *Personalization of politics at the local level in Poland*. Ponadto uczestniczył w sześciu edycjach Międzynarodowej Konferencji Naukowej Europa XXI wieku organizowanej przez zatrudniający go wydział, w Kongresie Politologii, kongresach Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej. Na trzynastu wykazanych konferencji o charakterze międzynarodowym, dziesięć było organizowanych przez jednostki naukowe UAM. Podobnie rodzimy ośrodek był organizatorem pięciu wśród ośmiu wykazanych przez Habilitanta konferencji ogólnopolskich. Można jednak z pełnym przekonaniem potwierdzić, że wybór forum do prezentacji własnych osiągnięć badawczych za każdym razem było przemyślane, tematyką korespondowało z zainteresowaniami dr. L. Scheffsa. Były to zatem konferencje poświęcone zagadnieniom komunikacji społecznej, przywództwa, samorządu terytorialnego w Polsce oraz państwach Europy Środkowej i Wschodniej.

Wskazane w autoreferacie Habilitanta szkolenia, warsztaty, w których uczestniczył są przykładem dobitnie ilustrującym możliwości polskich *postdoctoral researchers*, zdobywających i uporczywie certyfikujących wszelkie umiejętności, niekoniecznie jednak mających szansę włączenia w międzynarodowe projekty badawcze czy pozyskania finansowania dla prowadzonych badań.

Ma to znaczenie tym bardziej, że Habilitant wykazuje ambicję do tworzenia projektów badawczych, których realizacja wiązałaby się jednocześnie z pozyskaniem materiału empirycznego do analiz naukowych i dających się spożytkować przez podmioty z szeroko rozumianego otoczenia społecznego Uniwersytetu Tymczasem były to projekty finansowane głównie przez uczelnię lub - i tu zwrot w kierunku komercjalizacji wyników badań - jednostki

samorządu terytorialnego. Ukierunkowanie zainteresowań na praktyczne aspekty wiedzy z reprezentowanej dyscypliny i tworzenie ram dla jej wykorzystywania procentowało zleceniem na ekspertyzy, w tym przypadku realizowane głównie na potrzeby gnieźnieńskiego samorządu (badanie jakości życia mieszkańców, preferencji wyborczych itp).

Charakterystyka i ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Zainteresowania naukowe Habilitanta pozostają w związku z prowadzonymi w ciągu lat zatrudnienia kursami. Działalność dydaktyczną po doktoracie prowadził nie tylko w UAM lecz także, poprzez różne formy zatrudnienia, w kilku uczelniach niepublicznych (Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu). Na doświadczenie dydaktyczne składa się realizacja w przeszłości i aktualnie kursów na różnych stopniach i kierunkach studiów (także na studiach podyplomowych), których przedmiot oscyluje wokół różnych zagadnień marketingu politycznego i socjotechniki lub takich, które nastawione są na trenowanie konkretnych umiejętności. Wymieniono następujące przedmioty: Socjotechniki wyborcze, Komunikacja medialna w bezpieczeństwie publicznym, Diagnozowanie i rozwiązywanie konfliktów, Psychologia polityki, Badania marketingowe, Projektowanie kampanii wyborczych, Marketing terytorialny, Marketing w instytucjach publicznych, Sztuka autoprezentacji i wystąpień publicznych, Autoprezentacja i kreowanie wizerunku i in. Praktyczny aspekt specjalistycznej wiedzy wykorzystano także w realizacji różnych szkoleń prowadzonych dla podmiotów z szeroko rozumianego otoczenia szkoły wyższej. Mniejsze doświadczenie, co zrozumiałe w przypadku niesamodzielnego pracownika nauki, ma w prowadzeniu prac dyplomowych, wymienione funkcje promotora ponad trzydziestu prac licencjackich należy uznać za co najmniej wystarczające. Habilitant pełnił dwukrotnie promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim, w jednym przypadku praca została obroniona, w drugim - jest w toku.

Warto dodać, że Habilitant, mimo obciążenia pracą naukową, dydaktyczną oraz aktywnością zarobkową podejmuje czynności związane z organizacją i popularyzacją przedsięwzięć swojego wydziału. Pełni funkcję opiekuna jednego z kół naukowych, pełnomocnika Dziekana ds. współpracy ze szkołami. Jest członkiem redakcji czasopisma naukowego studentów i doktorantów WNPiD UAM.

W ramach różnych organizowanych przez wydział projektów i zadań współpracuje z mediami oraz wygłasza wykłady dla rozmaitego typu audytoriów (nauczyciele, uczniowie,

sluchacze Uniwersytetu III Wieku i in.), wspolpracuje w przygotowaniu takich wydarzen jak Festiwal Nauki, Dni Politologa, Dzień Dziennikarza. Potrafi laczyć różne rodzaje aktywności, co ma znaczenie dla dydaktyki, poniekad nauki, z pewnością zaś popularyzacji dyscypliny a wraz z nią wiedzy dotyczącej kampanii wyborczych, marketingu politycznego i społecznego. W ten sposób można oceniać przykładowo włączanie studentów do prac badawczych realizowanych na rzecz gmin Słubice i Gniezno.

Kilkakrotnie partycypował w zespole przygotowującym ekspertyzę na zlecenie jednostki samorządu terytorialnego, inicjował, koordynował prace oraz tworzy/współtworzył raport z badań, który służyć miał przygotowaniu strategii gminy lub działań ukierunkowanych na zdobycie poparcia wyborczego. Podmiotem zlecającym i finansującym badania (prowadzone technikami analizy treści, zogniskowanych wywiadów grupowych i in.) był kilkakrotnie Urząd Miejski w Gnieźnie.

Zainteresowania naukowo-badawcze pozwalają - co nie jest możliwe w wielu innych subdyscyplinach nauk o polityce - dotrzeć do publiczności innych niż akademicka, znajduje to wyraz np. w realizowanej współpracy z organami samorządu terytorialnego, instytucjami oświatowymi, ośrodkami kultury itp. Działania popularyzatorskie w tym przypadku są wyjątkowo rozbudowane, składają się nań autorskie artykuły publicystyczne, głównie poświęcone zagadnieniom strategii komunikacyjnych, efektywnemu komunikowaniu, rozumieniu różnych elementów kampanii wyborczych oraz wywiady lub komentowanie problemów bieżącej polityki, zwłaszcza kampanii wyborczych, w mediach ogólnopolskich i regionalnych.

W okresie, którego dotyczy przedłożony autoreferat Habilitant był uczestnikiem trzech zagranicznych wyjazdów studyjnych.

Konkluzja

Dorobek naukowy dr. Łukasza Scheffsa, prezentowany w ramach stanowiącego osiągnięcie naukowe cyklu publikacji nt. *Rola wiedzy naukowej w działaniu, czyli o socjotechnice w aktywności politycznej* i innych oraz wykazane osiągnięcia w zakresie dydaktyki, działań organizacyjnych i popularyzatorskich, mimo wykazanych powyżej zastrzeżeń, potwierdzają przygotowanie Habilitanta do samodzielnej pracy naukowej. Mogą zatem być podstawą do wnioskowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie nauki o polityce i administracji publicznej.

Magdalena Kilińska